

відбулося зменшення часток природничих і технічних наук та збільшення часток суспільних і гуманітарних наук; за даними ВАК України з середини 1990-х рр. економічні науки – абсолютні лідери у захистах кандидатських і докторських дисертацій, у 2009 р. кожен шостий новопосталий кандидат наук в Україні – економіст (у 1999 р. – лише кожен десятий), утричі зросла кількість нових кандидатів юридичних наук;

– основу процесу науково-технічної діяльності складає суб'єкт-суб'єктна взаємодія, ефективність якої визначається низьким рівнем кваліфікаційної асиметрії усіх її учасників, що потребує розгалуженої мережі підготовки фахівців з вищою освітою дослідницького спрямування, і не лише для суб'єктів ДіР, але й для суб'єктів надання науково-технічних послуг; при цьому у виборі майбутньої професії домінують очікування, пов'язані з суспільно-гуманітарними напрямками підготовки, а питома вага потреби вітчизняної сектору ДіР у випускниках магістратури дослідницького спрямування, що відображена в офіційному попиту ринку праці України, становить лише 0,5 % від його загалу; відтак кращі випускники вищої школи свою майбутню професійну кар'єру все менш і менш пов'язують з науковою діяльністю, що загрожує перериванням процесів відтворення наукових кадрів передовсім у галузях природничих і технічних наук.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Означені проблематики розглядаються автором у з'ясуванні різноманітних аспектів прояв сутнісних рис науково-технічної діяльності (насамперед, соціокультурних, економічних) у контексті становлення моделі

суспільної самоорганізації (організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії) в інформаційному типі господарювання.

1. *Базилевич В. Д.* Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К., 2008.
2. *Бор М. З.* Основи економічних досліджень. Логіка, методологія, організація, методика / М. З. Бор. – М., 1998.
3. *Бройль Л.* Польза и уроки истории наук / Луи де Бройль // По тропам науки. – М., 1962.
4. *Добров Г. М.* Наука о науке / Г. М. Добров. – К., 1989.
5. *Жилінська О. І.* Науково-технічна діяльність в епоху ІНТЕРНЕТ / О. І. Жилінська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2007. – Вип. 97.
6. *Жилінська О.* Суб'єкти науково-технічної діяльності: проблеми визначення та класифікації в умовах глобалізації / О. Жилінська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2007. – Вип. 93.
7. *Иноземцев В. Л.* За десять лет. К концепции постэкономического общества: [научн. изд.] / В. Л. Иноземцев. – М., 1998.
8. *Иноземцев В. Л.* Постэкономическая революция: теоретическая конструкция или историческая реальность? / В. Л. Иноземцев // Вестник РАН. – Т. 67. – 1997. – № 8.
9. *Иноземцев В. Л.* Творческие начала современной корпорации / В. Л. Иноземцев // МЭМО. – 1997. – № 11.
10. *Лебедев С. А.* Философия науки: краткая энциклопедия [основные направления, концепции, категории]: [научн. изд.] / С. А. Лебедев. – М., 2008.
11. *Лук'янець В. С.* Світоглядні імплікації науки / [Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озодовська Л. В. та ін.]. – К., 2004.
12. *Маковецкий А. М.* Наука і наукова діяльність як цінність / А. М. Маковецкий, В. А. Маковецкий. – Чернівці, 2002.
13. *Маршалл А.* Основы экономической науки / Альфред Маршалл; [предисл. Дж. М. Кейнс, пер. с англ. В. И. Бомкина и др.]. – М., 2007.
14. *Махлуп Ф.* Производство и распространение знаний в США / Ф. Махлуп; [пер. с англ.]. – М., 1966.
15. *Наука глазами гуманитария* / [отв. ред. В. А. Лекторский]. – М., 2005.
16. *Рибо Т.* Творческое воображение / Т. Рибо. – СПб., 1901.
17. *Роменец В. А.* Психология творчества / В. А. Роменец. – К., 2004.
18. *Степин В. С.* Теоретическое знание / В. С. Степин. – М., 2003.
19. *Філософський енциклопедичний словник.* – К., 2002.
20. *Фуко М.* Археологія знання / М. Фуко; [пер. з фр. В. Шовкун]. – К., 2003.
21. *Человек.* Наука. Цивилизация. К семидесятилетию академика В. С. Степина. – М., 2004.
22. *Энгельмейер П. К.* Теория творчества / П. К. Энгельмейер. – СПб., 1910.

Надійшла до редколегії 7.09.2010

I. Корнілова, канд. екон. наук, доц.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено узагальнення та систематизація існуючих поглядів щодо закономірностей здійснення інноваційних процесів, продовжено дослідження їх дії в умовах становлення постіндустріального суспільства.

In the article generalization and systematization of existent looks is carried out in relation to regularities of realization of innovative processes, research of their action is continued in the conditions of becoming of postindustrial society.

Постановка проблеми. Обґрунтування стратегії розвитку, розробка комплексу управлінських рішень по її реалізації як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіонів, галузей, підприємств, насамперед передбачає чітку ідентифікацію того, що з себе представляє сучасна національна економіка, і яка вона має бути, враховуючи закономірності, сучасні тенденції світового розвитку.

Входження в новий цивілізаційний цикл вимагає зміни пріоритетів в структурі факторів зростання при формуванні державної соціально-економічної політики країни. Курс на запровадження інноваційної моделі економічного розвитку передбачає створення дієвої національної інноваційної системи як діалектичного поєднання загальних характеристик світового інноваційного розвитку та особливостей, притаманних конкретній країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сучасного інноваційного розвитку в різних аспектах розглядається в працях вітчизняних та іноземних вчених, зокрема, Б. Лундвала, С. Меткалфа, Р. Нельсона, К. Фрімена, М. Бунчука, О. Брижалія, В. Геєця, І. Єгорова, В. Іванова, Н. Іванової, Є. Кондрат'євої, І. Кузнецової, Б. Кузика, І. Макаренко, Л. Федулової, Ю. Яковця, Ф. Янсена та ін.

Значне методологічне значення для усвідомлення сутнісних характеристик інноваційної діяльності в епоху інновацій, глибинних причинно-наслідкових зв'язків здій-

снення інноваційних процесів, для системного розуміння комплексу управлінських проблем у даній сфері має теоретичне надбання класиків інноваційного менеджменту М. Кондрат'єва, С. Кузнецова, Г. Менша, М. Туган-Барановського, П. Сорокіна, Й. Шумпетера.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Однак, не дивлячись на численні дослідження теоретичних і практичних аспектів даної проблематики, в літературі не склався цілісний підхід до визначення сутнісних характеристик становлення та функціонування інноваційних систем у межах світової економіки при входженні в новий цивілізаційний цикл розвитку.

Формулювання завдань та цілей статті. У статті поставлено за мету узагальнення, систематизація та поглиблення розуміння закономірностей сучасного інноваційного розвитку, що має важливе значення при формуванні національної інноваційної системи, розробці державної науково-технічної, інноваційної політики.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні процеси здійснюються під впливом сукупності об'єктивних, стійких, повторювальних зв'язків в інноваційній сфері, пізнання та врахування яких при організації та управлінні нововведеннями сприятиме підвищенню ефективності управлінських рішень, досягненню поставлених загальних соціально-економічних та інноваційних цілей розвитку.

Циклічність інноваційного, технологічного розвитку, описана класиками теорії інновацій М. Туган-Барановським, М. Кондрат'євим, Г. Меншем, Й. Шумпетером та іншими, вказує на нерівномірність розвитку інноваційної діяльності, на періодичність інноваційного оновлення, коли хвилі інноваційної активності змінюються падінням. Кластери базисних інновацій виникають у переломні моменти як реакція на гостру потребу поновлення докритичного стану розвитку, але на якісно новій технологічній базі. На наступному етапі кількість базисних інновацій зменшується, зростає маса поліпшуваних інновацій, що забезпечують використання закладеного потенціалу ефективності та оновлення технологічної, економічної системи. Наступна стабілізація інноваційної активності характеризується появою та розповсюдженням псевдоінновацій на фоні майже відсутності базисних інновацій та поступового вичерпання можливостей трансформації всієї системи. Різке падіння інноваційної активності супроводжується виникненням передумов для технологічного прориву на хвилі базисних інновацій, що, у свою чергу, запускає новий інноваційний цикл.

У технологічному, економічному розвитку чітко спостерігаються інноваційні цикли різної глибини та тривалості: короткострокові цикли тривалістю три–чотири роки, що реалізують найбільш масові поліпшувачі інновації, які не викликають суттєвих змін у суспільстві і розглядаються як "дрібна зибь на поверхні економічної та іншої діяльності"; десятирічні (середньострокові) цикли, що здійснюються при зміні поколінь техніки та технологій на основі базисних інновацій; довгострокові (великі) цикли Кузнеця, що повторюються кожні 20 років; Кондрат'євські популістські довгі хвилі та вікові, цивілізаційні, найдовгострокові цикли. Останні характеризують найбільш тривалі, найглибші зміни в економіці та суспільстві. Саме вони призводять до корінних трансформацій технологічної структури, економічних устроїв, образу життя та мислення людей. Наприклад, народження та розповсюдження індустріальної світової цивілізації та супроводжуваний її шквал змін у останній третині XVIII ст. – першій половині XIX ст. Дослідниками вважається, що новий цивілізаційний цикл – так звана епоха інновацій – це зміна індустріального – постіндустріального суспільством. Епохальні інновації, на думку багатьох учених, будуть реалізовані в межах 6-го (2010–2020 рр.) та 7-го (середини XXI ст.) Кондрат'євських циклів [3; 4; 10; 11].

Співіснування інноваційних циклів різної тривалості характеризується значним взаємним впливом. Так, динаміка, тривалість хвилі підйому меншого за терміном циклу на хвилі зростання більш довгострокового циклу будуть значно відчутніше, а хвилі спаду – з менш суттєвими негативними наслідками. У свою чергу, хвиля зниження довгострокового циклу гаситиме висоту підйому менш тривалого циклу та посилюватиме негативні прояви його спаду.

Усі сфери суспільства мають свої цикли, крім того, власні інноваційні цикли. Причому, чітко визначена закономірність впливу інноваційних циклів на траєкторію технологічних, економічних, екологічних державно-політичних і соціокультурних циклів, а також, взаємного впливу інноваційних циклів у суміжних та віддалених сферах суспільства. Такий діалектичний зв'язок різних сфер життєдіяльності людини та їх інноваційних циклів має бути врахований при формуванні політики створення та ефективного використання національних конкурентних переваг країни для забезпечення її сталого розвитку.

Актуальними в сучасному інноваційному розвитку залишаються закономірності спадковості, мінливості та відбору. Так, кожна інновація спирається на нако-

пичену попереднім розвитком основу інноваційного розвитку, оскільки кожний наступний технологічний уклад виростає з попереднього. У той же час, на наступному етапі інноваційного, технологічного розвитку відбувається зміна, трансформація наслідуваного генотипу системи відповідно до нових внутрішніх та зовнішніх умов, звільнення від застарілих елементів та збагачення новими, з існуючого розмаїття здійснюється відбір найбільш ефективних інновацій.

Кожна наступна хвиля еволюційної траєкторії неможлива без формування епіцентру ("ядра саморозвитку") інноваційного оновлення як зосередження передумов та першоджерел нового довгострокового (цивілізаційного) циклу інноваційного, технологічного, соціально-економічного, політичного розвитку. Такі епіцентри можуть бути: галузеві та територіальні. Галузевим епіцентром може виступати одна чи декілька провідних галузей на основі кластерів базисних інновацій, які характеризують відповідний технологічний уклад. Так, за результатами прогнозів фахівців Массачусетського Технологічного Інституту опублікований перелік десяти перспективних технологій, які можуть здійснити найбільший вплив на людське суспільство протягом найближчих десятиліть: технологія "порівняльної взаємодії" різних складових клітин організму з використанням цих знань у медицині, сільському господарстві, біохімії; наномедицина – теоретично дозволить спрямовувати лікарські засоби безпосередньо в хвору клітину; епігенетика, яка має визначити наявність онкологічного захворювання на основі генетичного тесту; "когнітивне радіо" з розширенням можливостей використання радіодіапазону; "ядерне перепрограмування" – дозволить клонувати клітини, використовуючи будь-які джерела біологічного матеріалу; "дифузійне зображення" – зробить можливим використання технології сканування головного мозку для діагностики і лікування важких захворювань; "безпечний Інтернет" – дозволить захистити користувачів Інтернету від розголошення особистої інформації; "нанобіомеханіка" – дозволить аналізувати процеси механічної взаємодії окремих клітин; "бездротовий Всесвіт" – потенційно дозволить різним електронним пристроям "спілкуватися" один з одним; "розтягуваний кремній" – нова технологія в сфері інформаційних технологій. Саме розвиток цих технологій, на думку вчених, має визначити напрям становлення нового технологічного циклу [4; 8; 11].

Територіальні епіцентри є потужним поштовхом для інноваційного, економічного зростання. Вони можуть знаходитися в одній чи декількох країнах. Класичним є приклад Великобританії, яка до 1750 р. займала всього 1,9 % світового промислового виробництва, в той час як Франція – 4 %, Китай – 33,8 %, Індія – 24,5 %. У результаті реалізації низки наукових відкриттів, розвитку винахідництва, насамперед, у лідируючих галузях економіки, освіти, культури, промислової революції частка Великобританії у світовому промисловому виробництві зросла у 1860 р. – до 19,9 %. Частка Франції за аналогічний період виросла лише до 7,9 %. Частка Китаю, навпаки, скоротилася до 19,7 %, Індії – до 8,6 % [8]. У сучасних умовах ознаки територіального епіцентру притаманні США та країнам Західної Європи.

Заслугує на увагу закономірність циклічності масштабності та глибини впливу держави на інноваційний розвиток. Доречним буде висловлювання Питирима Сорокіна: "У кризових ситуаціях масштаби та жорсткість урядової регламентації незмінно зростають, і економіка, політичний устрій, образ життя, ідеологія відчувають тоталітарну трансформацію. Чим

сильніше криза, тим більш значущою ця трансформація. Навпаки, кожного разу, коли сильна криза зменшується, масштаби та жорсткість урядової регламентації зменшуються, і економічні, політичні, ідеологічні, культурні системи конвертуються до мирних доталітарних, менш регламентованих і більш вільних образів життя" [4]. Тобто, масштабність інноваційної діяльності держави, її роль і відповідальність у відборі та підтримці найбільш ефективних базисних інновацій у різних сферах суспільства в кризових перехідних ситуаціях значно зростає. Після закінчення кризи настає час панування поліпшуючих інновацій. Лідерство в їх відборі належить підприємцям – інноваторам.

Врахування цієї закономірності у державному регулюванні інноваційному розвитку впливатиме на ефективність управлінських рішень. Так, під час кризи 1929–1933 рр. у США суть нового курсу Рузвельта складалася в значному посиленні державного регулювання, в тому числі, базисних інновацій у різних сферах суспільства, що заклало вихідні умови для виведення країни з кризи та її наступного перетворення у світового лідера. Протилежний приклад – нехтування даною закономірністю – представляють країни СНД, зокрема, Україна. Відхід держави від втручання в економіку в умовах ринкової трансформації в період "великої української депресії 1990-х рр." супроводжувався згортанням державної підтримки науково-технічної, інноваційної діяльності. Як результат – втрата інноваційного потенціалу на 70 % тільки за 1990-ті рр. [1].

При визначенні напрямів та інструментів державного впливу на інноваційну діяльність у країні необхідно враховувати:

- нерівномірність технологічного розвитку різних секторів економіки (за Й. Шумпетером – "швидке зростання одних та застій інших"), що пов'язана з різною сукупністю факторів впливу;

- інтенсифікацію інноваційного розвитку в суміжних технологічних укладах, обумовлену, в значній мірі, полегшеними умовами трансферу технологій та синергетичним ефектом;

- збільшення витрат при просуванні за стадіями життєвого циклу інновацій, що посилює увагу до проблем комерціалізації та отримання максимальної віддачі від нововведень;

- системний характер здійснення інновацій, що знаходить своє відображення у формуванні та розвитку інноваційних систем: національних, регіональних, галузевих, транснаціональних, корпоративних та окремих підприємств;

- кластеризацію інноваційного розвитку, яка передбачає, що кожна галузь не може розглядатися окремо від інших, а має вивчатися системно як частина комплексу взаємопов'язаних секторів. Наприклад, регіональний кластер Південної Кореї Кумі – комплекс електронної промисловості, елементами якого є виробники електронної продукції, їх постачальники, посередницькі структури, державні установи, університети тощо [2; 6].

Особливе місце у сукупності закономірностей інноваційного розвитку займають закономірності дифузії. У класичному розумінні: чим більше масштаби дифузії інновацій, тим більше економічний ефект від їх використання. Для кожної інновації, враховуючи конкретну комбінацію факторів створення, комерціалізації, швидкості та умов морального старіння, встановлюються масштаби дифузії як визначення точки беззбитковості інноваційної діяльності.

Згідно з теорією Е. Менсфілда, дифузія інновацій здійснюється за S-подібною моделлю, що показує динаміку збільшення кількості імітаторів інновацій у

часі. У межах даної кривої масштаби дифузії серед імітаторів визначаються рівнем прибутковості для них інновацій, обсягами інвестицій, необхідних для ефективного запозичення, ступенем інноваційної сприйнятливості підприємств. Виділення першої, другої хвилі імітаторів, що відповідають етапам повільного старту і швидкого зростання їхньої кількості, пов'язано з різною мотивацією запозичення. Для імітаторів першої хвилі – це одержання монопольного прибутку від творчої імітації та захоплення сегментів ринку, започаткованих, але не охоплених творцем. Для імітаторів другої хвилі запозичення, у більшості випадків, – це вимушена реакція на тенденції інноваційного розвитку в галузі, забезпечення виживання, збереження конкурентних позицій на ринку.

Міжгалузевий аспект дії даної закономірності внаслідок ланцюгового характеру необхідних перетворень, для стикування технологічно взаємозалежних виробництв проявляється через наслідування, суперництво і синергію [9]. Наслідування приводить до адаптації продуктів до інноваційного попиту, що дозволяє швидко зайняти нову нішу, наприклад, використовуючи творчу імітацію. Суперництво примушує компанії – конкуренти до впровадження інновацій і виходу на нову для них нішу ринку. Синергія дозволяє включити в процес дифузії інновації постачальників, продавців, суміжні фірми. Нові можливості для дифузії з'являються при реалізації стратегії спорідненої диверсифікації.

На дещо інший аспект дифузії звертає увагу К. Фрімен. Він зупиняється на дослідженні не дифузії нововведень, а технологічного розвитку, яку розглядає як дифузії нової технологічної парадигми з кількох лідируючих секторів у традиційні сфери економіки [3]. Тобто утвердження нового технологічного укладу як панівного передбачає не тільки інтенсивний розвиток нових галузей економіки. Можна говорити про закономірність радикального технологічного оновлення на основі базисних інновацій традиційних галузей економіки, їх переведення на наступний цикл технологічного розвитку.

Дифузія технологічного розвитку розповсюджується на суміжні сфери. Насамперед, мова йде про формування нової організації виробництва, нової структури факторів виробництва, нової структури інвестицій, здійснення сукупності інфраструктурних інновацій як необхідної умови утвердження нового технологічного укладу.

Крім того, закономірність дифузії можна розглядати і в територіальному аспекті. Її проявом у межах світової економіки є інтернаціоналізація, глобалізація інноваційної діяльності – розповсюдження її досягнень серед країн світової економіки. Кожна нова хвиля інновацій на фазі підйому дозволяє залучати до інноваційного процесу нові країни шляхом міжнародного трансферу технологій. Причому, в умовах глобалізації для суб'єктів інноваційної діяльності зменшується значення національних ринків. Здійснюється процес формування наднаціональної економічної системи. Реалізація інноваційних стратегій усе більше починає залежати від загальносвітових тенденцій інноваційного розвитку. Все складніше стає захищати національні інтереси від міжнародної конкуренції.

Відбувається поглиблення міжнародного поділу праці в науково-технічній, інноваційній сфері. В умовах обмеженості факторів виробництва кожна країна для задоволення зростаючих потреб намагається спрямувати використання ресурсів у більш доходних сферах економіки. Наявність певних передумов (інтелектуальних, матеріальних, фінансових, інформаційних) визначає поглиблення наукоємної спеціалізації економічно розвинених країн. Вони першими входять у наступну інноваційну хвилю, здійснюють економічну експансію в інші країни, завдяки чому акумулюють світо-

ві багатства та продовжують період довгої хвилі. Так, з 50 макротехнологій, які забезпечують виробництво високотехнологічної продукції у світі, 5 країн – США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція – володіють 46 макротехнологіями. Близько 90 % світового експорту та 60 % світового імпорту нових технологій припадає на економічно розвинені країни. Причому, частка США на світовому ринку наукоємної продукції становить 36 %, Японії – 32 %, Німеччини – 17 %. Саме економічно розвиненим країнам, завдяки наукоємній спеціалізації, належить левова частка світової технологічної квазіренти, обсяг якої, за оцінками експертів, виріс за останні 20 років у 4 рази, перевищивши рубіж у 500 млрд дол. США [4; 5; 8].

Логічним продовженням інтернаціоналізації, глобалізації інноваційного розвитку, поглиблення міжнародного поділу праці в інноваційній сфері є закономірність стратифікації, диференціації інноваційної діяльності у світовій економіці. Неоднорідність глобального економічного простору, наявність центру та периферії проявляється і в інноваційній сфері. Виникнення відставання певної країни від основного потоку країн – інноваторів в умовах циклічності розвитку призводить до складностей у подоланні стадії спаду довгої хвилі. Як результат – вона не встигає потрапити у потрібну фазу, відповідно відкатна хвиля в стадії спаду може збільшити наявне відставання. Це призводить до зростання економічного розриву між економічно розвиненими країнами (країнами "золотого мільярду") та країнами з низьким рівнем економічного розвитку. Причому, дія цієї закономірності зберігається і навіть поглиблюється на фоні збільшення розриву в рівні загального соціально-економічного розвитку. Так, країни "золотого мільярду" сьогодні контролюють 70 % світових ресурсів. Фактично основний дохід отримує лише 14,5 % людей, що проживають у західному світі. На Північну Америку припадає близько 40 % світових витрат на ДіР, у той час, як у країнах Латинської Америки та Африки разом вони становлять менше 1 %. Проявами дії цієї закономірності є суттєва дистанція, наприклад, у споживанні електроенергії на душу населення (в економічно-розвинених країнах у 27–30 разів більш, ніж у країнах з низьким рівнем економічного розвитку); у кількості мобільних телефонів, персональних комп'ютерів на 100 осіб (у країнах "золотого мільярду" – більш ніж у 54 рази та в 62 рази відповідно). Серед інших індикаторів диференціації можна розглядати розбіжності у рівні продуктивності праці (в Україні він складає лише 8–12 % від рівня країн ЄС), у розмірі ВВП на душу населення (наприклад, Україна поступається країнам великої сімки – більш ніж у 10 разів) тощо [5; 7; 8].

У той же час слід враховувати, що процеси глобалізації в інноваційній сфері також мають циклічний характер, що дає можливість країнам за правильно побудованої та реалізованої державної науково-технічної, інноваційної,

технологічної, соціально-економічної політики здійснити прорив на якісно новий рівень, змінити свої позиції та імідж у світовій економіці, що підтверджується багатьма прикладами, зокрема, нових індустріальних країн.

Висновки. Таким чином, сучасний інноваційний розвиток характеризується дією сукупності закономірностей, які відображають сутнісні характеристики, об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки в інноваційній сфері. Їх вивчення та узагальнення дозволить отримати більш достовірну інформацію для обґрунтованого прийняття управлінських рішень щодо розробки і реалізації інноваційної стратегії вітчизняних підприємств та установ, інноваційної політики на макро рівні, внесення відповідних змін у структуру методів державного регулювання інноваційної діяльності в країні для забезпечення його адекватності поставленим цілям розвитку.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Проведений розгляд закономірностей інноваційного розвитку не вичерпує можливих напрямів їх подальших досліджень, ураховуючи складність та багатоаспектність даної наукової проблеми. Потребує системного, комплексного осмислення форми прояву закономірностей здійснення інноваційних процесів у межах світового інноваційного простору та національної економіки в сучасних умовах входження в епоху інновацій.

1. Гаман М. В. Державне регулювання інноваціями Україна та зарубіжний досвід : [монографія] / М. В. Гаман. – К., 2004. 2. Древінг С. Р. Сущность и основные формы кластеризации экономики [Електронний ресурс] / С. Р. Древінг // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 2 (30). – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=30>. 3. Коновалова М. Е. Научно-технический прогресс как структурообразующий фактор воспроизводственного процесса [Електронний ресурс] / М. Е. Коновалова // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 3 (27). – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=27>. 4. Кузык Б. Н., Яковец Ю. В. Россия – 2050: стратегия инновационного прорыва / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – М., 2004. 5. Листопад М. Е. Проблемы постиндустриальной трансформации национального хозяйства в глобальном экономическом пространстве [Електронний ресурс] / М. Е. Листопад // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 4 (28). – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=28>. 6. Маркова В. Д. Бизнес-модель: сущность и инновационная составляющая [Електронний ресурс] / В. Д. Маркова // Проблемы современной экономики. – 2010. – № 2 (34). – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=34>. 7. Розбудова спроможності до аналізу соціально-економічних результатів і потенціалу в Україні. – К., 2008. 8. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України : у 3 т. / [за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка]. – К., 2007. – Т. 1 : Економіка знань – модернізаційний проект України. 9. Харгадон Э. Управление инновациями. Опыт ведущих компаний / Э. Харгадон ; [пер. с англ.]. – М., 2007. 10. Хуснутдинов А. З. Современные тенденции развития инноваций [Електронний ресурс] / А. З. Хуснутдинов // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 2 (26). – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=26>. 11. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации ХХІ века / Ю. В. Яковец. – М., 2004. 12. Янсен Ф. Эпоха инноваций / Ф. Янсен ; [пер. с англ.]. – М., 2002.

Надійшла до редколегії 21.09.2010

В. Балан, канд. фіз.-мат. наук, доц.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто основні методичні засади оцінювання інвестиційної привабливості підприємств та запропоновано інтегральний підхід до її визначення на основі методів багатокритеріального аналізу, зокрема методів TOPSIS та критеріальних обмежень.

The basic methodology evaluating investment attractiveness of enterprises are considered and an integrated approach to its definition based on multicriteria analysis methods, including methods TOPSIS and criterial constraints, are proposed.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної фінансової та економічної криз особливого значення набуває здатність підприємства не тільки виживати, а й забезпечити стале й конкурентоспроможне функціонування та розвиток. Необхідною умовою цього є наявність інвестиційних ресурсів та можливість їх залучення з урахуванням інвестиційної при-

вабливості. Зазначимо, що під інвестиційною привабливістю підприємства розуміють сукупність його кількісних і якісних характеристик, які є підставою для ухвалення рішення про доцільність здійснення або залучення інвестицій, їх обсяг, джерела, структуру, термін інвестування [1]. У [4] визначається, що дана характеристика представляє сукупність показників